

სამოქალაქო კულტურის სახელმძღვანელო

2023

წინასიტყვაობა

სამოქალაქო აუდიტი სახელმძღვანელო

ავტორები:

შალვა ჩხეიძე
ზურა გამთენაძე
გიორგი ხიდეშვილი

სამოქალაქო აუდიტის სახელმძღვანელო შექმნილია ევროპულ-ქართული ინსტიტუტის (EGI) და რეგიონული მდგრადი განვითარების ინსტიტუტის (RSDI) მიერ.

სამოქალაქო აუდიტის სახელმძღვანელო გამოცემულია გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP), დანიის საგარეო საქმეთა სამინისტროსა და საქართველოს მთავრობის მხარდაჭერით. გამოცემაში გამოთქმული მოსაზრებები ავტორისეულია და შეიძლება არ ასახავდეს ზემოთ ჩამოთვლილი საერთაშორისო ორგანიზაციების მოსაზრებებს

Social Audit Manual was published with support from the United Nations Development Programme (UNDP), Danish Ministry of Foreign Affairs and the Government of Georgia. The views expressed in this publication are those of the authors and do not necessarily represent those of the organisations listed above.

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK

სპრეზი

თავი 1. რა პრის სამოქალაქო აუდიტი?	1
თავი 2. რა პრის თვითგმართველობა?	2
თავი 3. რა პრის მუნიციპალური ბიუჯეტი?	6
თავი 4. როგორ მოვიძეოთ საჭარო ინფორმაცია?	10
თავი 5. მუნიციპალური შესყიდვები	13
თავი 6. კორუფცია	17
თავი 7. როგორ ჩავატაროთ სამოქალაქო აუდიტი?	20
თავი 8. შეჯამება	25

რა პრის სამოქალაქო აუდიტი?

ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლება საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროს მოწესრიგებაზე არიან პასუხისმგებელნი და შესაბამის პროექტებსაც ახორციელებენ. მაგალითად აგებენ გზებს, აშენებენ საბავშვო ბაღებს, ხსნიან სპორტულ კომპლექსებს, აახლებენ რეკრეაციულ სივრცეებს და ასე შემდეგ.

ინსტიტუტების მიერ განხორციელებულ თითოეულ პროექტს აქვს თავისი მიზნობრიობა, ბიუჯეტი და გავლენა საზოგადოების კეთილდღეობაზე. ზოგჯერ ასეთი პროექტების მიზანი, ბიუჯეტი და შედეგები აცდენილია ერთმანეთისგან. მაგალითად, საბავშვო გასართობი სკვერი აშენდა ისეთ უბანში, სადაც ბავშვები არ ცხოვრობენ. ამ მაგალითში ადგილობრივ ხელისუფლებას განზრახვა კარგი ჰქონდა, ბიუჯეტი შესაძლოა შესაბამისიც, თუმცა შედეგი საზოგადოებისთვის უსარგებლო.

სამოქალაქო აუდიტი არის საზოგადოების ხელთ არსებული კონტროლის სწორედ ის მექანიზმი, რომელიც ამოწმებს ებმაურება, თუ არა პროექტი საზოგადოების ინტერესებს, რამდენად შეესაბამება პროექტის იდეა მის მიზანს, რამდენად ლოგიკურია მისი ბიუჯეტი და რამდენად ხარისხიანად შესრულდა იგი.

სამოქალაქო აუდიტის საშუალებით საზოგადოება აკონტროლებს ხელისუფლების საქმიანობას, უზრუნველყოფს მის გამჭვირვალეობას და მონაწილეობას იღებს ბიუჯეტის გონივრულ განკარგვაში. იგი მოქალაქეთა ერთ-ერთი უფლებაა და მისი დახმარებით საზოგადოება ხელისუფლებას მეტად ანგარიშვალდებულს ხდის.

კლასში სამსჯელო კითხვა

რატომ არის „სამოქალაქო აუდიტის“ პრაქტიკის დანერგვა მნიშვნელოვანი დემოკრატიული საზოგადოებისთვის?

რა პრის თვითმმართველობა?

ადამიანები, როგორც წესი, მთელი ქვეყნის მასშტაბით მიმოფანტულ სოფლებში, დაბებსა და ქალაქებში ცხოვრობენ. თითოეული დასახლება ინდივიდუალურია. ზოგი მდიდარია, ზოგიც ღარიბი. ზოგში კარგი გზებია, ზოგში კი ორმოებიანი. ზოგგან ახალი და ლამაზი საზოგადოებრივი ავტობუსები დადიან, ზოგგან კი ძველი და გაუმართავი. ქვეყნის მმართველმა, იქნება ეს პრეზიდენტი თუ პრემიერ მინისტრი, არ იცის რა გამოწვევები აწუხებს თითოეულ ქალაქს, დაბასა თუ სოფელს. შეუძლებელია, ერთმა ადამიანმა მოახერხოს ყველა პრობლემის გადაჭრა.

ერთ დღეს ჭკვიანმა ადამიანებმა გადაწყვიტეს, რომ თავიანთი დასახლების პრობლემებზე თავადვე ეზრუნათ და სხვის იმედად არ ყოფილიყვნენ. თუმცა მარტოც ვერაფერს გახდებოდნენ. ამიტომ სოფლები და დაბები მათზე უფრო მსხვილი და ძლიერი დასახლებების, ქალაქების გარშემო გაერთიანდნენ. ასე ჩამოყალიბდა **მუნიციპალიტეტები**. დღეისათვის საქართველოში 69 მუნიციპალიტეტია.

მუნიციპალიტეტებში მცხოვრებმა ადამიანებმა საკუთარი ბეჭ-ილბლის უკეთ სამართავად **თვითმმართველობები** შექმნეს. სიტყვაშივე იკითხება, რომ ხალხი თვითონ ახორციელებს მმართველობას და არ ელოდება **ცენტრალური მთავრობა** (პრეზიდენტი, პრემიერ-მინისტრი) როდის მოიცლის მათთვის.

როგორ ფუნქციონირებს თვითმმართველობა? მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა 4 წელიწადში ერთხელ **პირდაპირი არჩევნების გზით** ირჩევს მერს და საკრებულოს წევრებს.

მერი

ისმენს ხალხის საჭიროებებს აწესრიგებს ადგილობრივთა ყოფას აგვარებს მუნიციპალურ პრობლემებს

საკრებულო

ისმენს ხალხის საჭიროებებს აკონტროლებს მერიის საქმიანობას ამტკიცებს მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტს

რა პრის თვითმმართველობა?

ადგილობრივი ხელისუფლების აქტიური და ხალხზე მზრუნველი წარმომადგენელი მუდმივად ხვდება მოსახლეობას, ყველას სათითაოდ ეკითხება, თუ რა სჭირდება და ძალისხმევას არ იშურებს, რათა ხალხის მოთხოვნები შეასრულოს. თუმცა მას ყველაფრის უფლება არ აქვს, რადგან არის საკითხები, რომელთა მოწესრიგება მხოლოდ პრემიერ-მინისტრსა და მის კაბინეტს, ანუ მინისტრებს შეუძლიათ.

ადგილობრივი ხელისუფლების მოვალეობები თვითმმართველობის კოდექსით არის გაწერილი. მასში ვხვდებით თავს სახელად „**მუნიციპალიტეტის საკუთარი უფლებამოსილებები**”, რომელშიც ყველა ის საკითხია ჩამოწერილი, რომელთა მოწესრიგებითაც ადგილობრივმა ხელისუფლებამ კონკრეტულ სოფელში, დაბასა თუ ქალაქში ცხოვრება სასიამოვნო და კომფორტული შეიძლება გახადოს. თუ საფუძვლიანად გვეცოდინება, რაზეა ადგილობრივი ხელისუფლება პასუხისმგებელი, მაშინ უფრო მეტი გულისყრით მოვეკიდებით მისი არჩევის პროცესს.

რას უნდა ველოდოთ ადგილობრივი ხელისუფლებისგან? ქვემოთ ჩამოთვლილია მხოლოდ ის ბოგიერთი მნიშვნელოვანი საკითხი, რომლებთანაც შეხება ყოველ-დღიურად შეიძლება გვქონდეს. ადგილობრივი ხელისუფლება ვალდებულია:

- შეიმუშავოს მუნიციპალიტეტის განაშენიანების გეგმა
- იზრუნოს მუნიციპალიტეტის კეთილმოწყობასა და გამწვანებაზე
- მართოს მუნიციპალიტეტის ბუნებრივი რესურსები
- მოსახლეობა უზრუნველყოს სასმელი წყლით და წყალარინების სისტემით
- ააშენოს სარწყავი არხები
- ორგანიზება გაუწიოს მუნიციპალურ საზოგადოებრივ ტრანსპორტს
- მოაწესრიგოს ავტომობილთა მოძრაობა ადგილობრივ გზებზე
- დახაზოს პარკინგის ადგილები
- იზრუნოს კულტურული მნიშვნელობის დაწესებულებების ფუნქციონირებაზე
- იზრუნოს კულტურული მნიშვნელობის ძეგლებზე
- მოაწყოს და მოაწესრიგოს სავაჭრო ადგილები ე.წ ბაზრები
- მართოს ნარჩენები
- გასცეს მშენებლობის უფლება
- ააშენოს საბავშვო ბაღები და სხვა საგანმანათლებლო სივრცეები
- ააშენოს უსახლკაროთა თავშესაფრები
- შექმნას ადაპტირებული ინფრასტრუქტურა შშმ პირებისთვის
- მოაწყოს და მოუაროს სასაფლაოებს
- სხვა

რა პრის თვითმმართველობა?

ახლა წარმოიდგინეთ, რომ თქვენ მიერ არჩეული ადგილობრივი ხელისუფლება ყოველდღიურად მუხლიაუხრელად შრომობს და მასზე დაკისრებულ მოვალეობებს პირნათლად ასრულებს. მაშინ თქვენს ონკანში მოდის გაფილტრული და გემრიელი წყალი, დღის ბოლოს შეგიძლიათ მეგობრებთან ერთად გამწვანებულ სკვერში გასეირნება, თეატრში ერთმანეთზე საინტერესო სპექტაკლები იდგმება და ასე შემდეგ. შეიძლება ითქვას, რომ ასეთ მუნიციპალიტეტში ცხოვრება უბრალოდ სასიამოვნოა. ახლა კი წარმოიდგინეთ საპირისპირო შემთხვევა. მერმა და საკრებულოს წევრებმა არც კი იციან რა ევალებათ და ხალხის სამსახურში ყოფნაც არ შედის მათ ინტერესებში. საზოგადოებრივი ტრანსპორტი რამდენიმე საათში ერთხელ დადის და ისიც შეფერხებებით, ნარჩენები ქუჩებში ყრია, საბავშვო ბაღები გაურემონტებელია და ა.შ. ნამდვილად არაკომფორტულია.

ჭკვიანმა ადამიანებმა თვითმმართველობა იმიტომ შექმნეს, რომ ადგილობრივებმა უკეთ იციან, თუ რა სჭირდებათ. პრობლემებისა თუ გამოწვევების მოვარეობის ყველაზე დიდი მოტივაციაც მათვე უნდა ჰქონდეთ. თუმცა ხშირად ასე არ ხდება და ადგილობრივი ხელისუფლება გარკვეულ სირთულეებს აწყდება.

კლასში სამსჯელო კითხვა

რატომ არის მნიშვნელოვანი ძლიერი თვითმმართველობა
ადგილობრივი საზოგადოების კეთილდღეობისთვის?

სიმულაციური ქალაქი ფლანგვეთი

ქალაქი „ფლანგვეთი“ ერთ დროს ძალიან ლამაზი დასახლება იყო, რომელიც მდინარე „მოლოდინას“ გასწვრივ არის გაშენებული. მისი მოსახლეობა 7800 ადამიანს შეადგენს. ადგილობრივი მაცხოვრებლები მიჩვეულნი იყვნენ, რომ სახლიდან გამოტანილი ნარჩენები მდინარის ხევში უნდა ჩაეყარათ. ასე გრძელდებოდა ათწლეულების განმავლობაში. მდინარე ბინძურდებოდა და ერთ დროს ულამაზესი „ფლანგვეთიც“, რომელსაც ძველად თურმე სხვა სახელიც ერქვა, საკმაოდ უშნო და მყრალ ქალაქად გადაიქცა. მდინარე ისე დაბინძურდა, რომ თევზებიც კი სხვა მდინარეებში გაიხიბნენ. ადგილობრივი ხელისუფლება წლების განმავლობაში ამ პრობლემას ყურადღებას არ აქცევდა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს მათი მოვალეობაა. ერთ დღეს არჩევნებში ენერგიულმა და ინოვატორმა მერობის კანდიდატმა გაიმარჯვა. ასე დაწყო ცვლილებები ქალაქ „ფლანგვეთში“. ახალმა მერმა პირველივე წელს შეიძინა ნაგვის ურნები, ნაგვის მანქანები, მოაწყო ნაგავსაყრელი და ჩაატარა გრანდიოზული კამპანია სახელად „ნუ დაანაგვიანებ შენს ქალაქს“. ოთხი ახალი სამუშაო ადგილიც შეიქმნა. ეტაპობრივად დაიბრუნა ძველი სილამაზე ქალაქმა „ფლანგვეთმა“.

რა პრისტიკალური პიუზები?

ნებისმიერ ორგანიზაციას სჭირდება რესურსები, რათა შეძლოს არსებობა და განვითარება. არც მუნიციპალიტეტია გამონაკლისი. ყველა მუნიციპალიტეტს აქვს შესაბამისი ბიუზები, რომელსაც **მუნიციპალურ ბიუზებს** ვეძახით. ისევე როგორც ნებისმიერი სხვა, სახელმწიფო თუ კერძო ორგანიზაციის ბიუზები, მუნიციპალურიც ფულის შემოდინებით ივსება. მუნიციპალურ ბიუზებში კი ეს ფული გადასახადის გადამხდელების ანუ მოქალაქეების ფულია. ვინაიდან მუნიციპალური ბიუზები მოქალაქეების ფულია, ბიუზებიც სწორედ მოქალაქეების კეთილდღეობაზე იხარჯება ან უნდა იხარჯებოდეს. თუმცა, ხშირად შეგვიმჩნევია, რომ ჩვენს სოფელსა თუ ქალაქში ყოველთვის ისე არ იხარჯება ბიუზები, როგორც ჩვენ დავხარჯავდით ან გვენდომებოდა. ეს ბუნებრივიცაა, ვინაიდან ყველა მოქალაქეს პირადი სურვილი და ინტერესები აქვს, თუ როგორ დახარჯოს მუნიციპალური ბიუზები. მაგალითად, აუცილებლად მის სახლამდე მივიდეს გზა, მოეწყოს კანალიზაციის სისტემა, განათდეს ქუჩა და ა.შ. ხოლო რეალურად, შეიძლება არსებობდეს უფრო მეტად მნიშვნელოვანი და საჭირო ხარჯები, რომელიც მუნიციპალიტეტმა ბიუზებიდან უნდა დაფაროს.

საინტერესოა თუ საიდან შედის თანხა მუნიციპალურ ბიუზებში – ვის რა წვლილი მიუძღვის მის შევსებაში. დავიწყოთ უფრო ზოგადიდან – სახელმწიფო ბიუზებიდან. საქართველოში არსებობს რამდენიმე სახის გადასახადი:

საშემოსავლო გადასახადი

ხელფასის ნაწილი, რომელიც ბიუზებში ირიცხება

დამატებითი ღირებულების გადასახადი (დღგ)

საქონლის ან მომსახურების გადამუშავებაში/მიწოდებაში ადამიანური შრომის წვლილის გადასახადი

მოგების გადასახადი

კომპანიების მიერ მიღებული მოგების წილი, რომელიც ბიუზებში ირიცხება

აქციზი

ალკოჰოლურ სასმელებზე, თამბაქოს პროდუქციასა და ნავთობპროდუქტებზე სპეციალურად დაწესებული გადასახადი, რათა მათი მოხმარება შემცირდეს

იმპორტის გადასახადი

ქვეყანაში იმპორტირებულ პროდუქციაზე დაწესებული გადასახადი

ქონების გადასახადი

საწარმოს ან ფიზიკური პირის სახელზე არსებული უძრავი ქონების ღირებულების მცირე ნაწილი

რა პრივატური ბიუჯეტი?

ზემოთ ჩამოთვლილი ექვსი გადასახადიდან, პირველი ხუთი გადასახადი სახელმწიფოს **ცენტრალურ ბიუჯეტში** გროვდება, ხოლო ქონების გადასახადი - მუნიციპალურ ბიუჯეტში. არ აგვერიოს, რომ ის თანხა, რომელსაც ყოველთვიურად ელექტრონერგიის, გაზის, წყლის და სხვა კომუნალურ სერვისებში ვიხდით, გადასახადი არ არის, არამედ მომსახურების საფასურია.

მუნიციპალურ ბიუჯეტში ასევე მიდის სხვა თანხებიც. მაგალითად, თუ კონკრეტულ მუნიციპალიტეტში საგზაო მოძრაობის წესებს დაარღვევ, გადახდილი ჯარიმის დიდი ნაწილი მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტში წავა. ასევე, თუ მშენებლობის ნებართვა გჭირდება და ნებართვა გარკვეული თანხა ღირს, ეს თანხაც მუნიციპალურ ბიუჯეტში შეგროვდება. ამ თანხას კი მოსაკრებლები ეწოდება.

საბოლოო ჯამში, მოქალაქეები პირდაპირ თუ ირიბად ვავსებთ სახელმწიფო ბიუჯეტს - ხან ხელფასიდან საშემოსავლო გადასახადის გადახდით, ხან კი მაღაზიაში ნებისმიერი პროდუქტის ფასში გათვალისწინებული მოგების, დამატებითი ღირებულების და ზოგჯერ აქციზის გადასახადით. რაც შეეხება მუნიციპალურ ბიუჯეტს, ის ჩვენი გადახდილი ქონების გადასახადისა და მოსაკრებლების ერთად შეგროვებით, დამატებით ცენტრალური ბიუჯეტიდან ან გრანტებიდან გადარიცხული თანხებით იქმნება, რომელსაც განკარგავს მუნიციპალიტეტის მერია, ხოლო იმას თუ როგორ განკარგოს ბიუჯეტი, აკონტროლებს მუნიციპალიტეტის საკრებულო.

ცენტრალური ბიუჯეტი

- საშემოსავლო გადასახადი
- დამატებითი ღირებულების გადასახადი (დღგ)
- მოგების გადასახადი
- აქციზი
- იმპორტის გადასახადი

მუნიციპალური ბიუჯეტი

- ქონების გადასახადი
- ცენტრალური ბიუჯეტიდან გადმორიცხული თანხები
- მუნიციპალური მოსაკრებლები

რა პრიზიპალური პიუზები?

ყველა საინტერესო პროცესი სწორედ რომ მუნიციპალური ბიუკეტის განკარგვის საერთო წესების შემუშავებისას იწყება. როგორც ზემოთ ვახსენეთ, ვინაიდან მუნიციპალიტეტის ბიუკეტი შეძლუდულია, ანუ ყველა მაცხოვრებლის ყველა საჭიროება ერთდროულად ვერ დაკმაყოფილდება, აუცილებელია პრიორიტეტებისა და გეგმის განსაზღვრა. ამასთან ერთად, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მუნიციპალიტეტის მაცხოვრებლების ჩართვა ბიუკეტის განკარგვის დაგეგმვის პროცესში. რატომ? იმიტომ, რომ მუნიციპალიტეტის **საკრებულოს წევრებს** სრულად ვერ ეცოდინებათ ვის, რა და რატომ სჭირდება, ხოლო მაცხოვრებლებს ან მაცხოვრებელთა ჯგუფს გაცილებით უკეთესად ესმით, თუ რა სჭირდებათ მათ და შეუძლიათ საკუთარი ინტერესების მიტანა გადაწყვეტილების მიმღებ პირებთან, ანუ საკრებულოს წევრებთან ან მერიაში. აუცილებელია, მუნიციპალიტეტის მასშტაბით მაქსიმალურად ყველა მაცხოვრებლის საჭიროები და ინტერესები აისახოს ბიუკეტში - ვისჩე და რამდენი დაიხარჯება, როდის დაიხარჯება, რამდენი ადამიანი ისარგებლებს და ა.შ. სწორედ ეს არის ბიუკეტის ხარჯვის მნიშვნელოვანი კითხვები. რომელი უფრო სასარგებლოა - 1 მილიონი ლარის გამოყოფა ქუჩის განათებისთვის იმ სოფელში, სადაც ქუჩა არაა, თუ 1 მილიონი ლარის გამოყოფა იმავე სოფელში გზების დასაგებად? ამ და სხვა მარტივი კითხვებით, შესაძლებელია იმის დადგენა, თუ ადგილობრივი მოსახლეობისთვის რამდენად სასარგებლოდ იხარჯება ბიუკეტი. სწორედ ეს არის **ადგილობრივი დემოკრატიის** ერთ-ერთი საკვანძო ნაწილი.

მუნიციპალური ბიუკეტის განკარგვაში დიდი როლი სწორედ ადგილობრივ მოსახლეობას აქვს. ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა მნიშვნელოვანია ყველა ეტაპზე - ბიუკეტის დაგეგმვა, განხორციელება (ხარჯვა) და განხორციელების შემდგომი მონიტორინგი ანუ შეფასება, რამდენად სწორად და მიზნობრივად გაიხარჯა მუნიციპალური ბიუკეტი. ზოგჯერ შესაძლოა, რომ მუნიციპალური ბიუკეტი მოსახლეობის საჭიროებებზე იყო მორგებული, „სწორადაც“ დაიხარჯოს, თუმცა, აღმოჩნდეს, რომ მოსახლეობის საჭიროებებს ვერ აგვარებს. შესაბამისად, მომდევნო წელს, ბიუკეტი სხვაგვარად დაიგეგმება და ამ შემთხვევაშიც კვლავ მოსახლეობა ჩაერთვება - მონაწილეობას მიიღებს **დასახლების/სოფლის კრებებში**, კომისიების თუ საკრებულოს სხდომებში, ინიციატივებს მიაწვდის შესაბამის პირებს და ამ პირებს ეცოდინებათ რომელ სოფელს ან მოსახლეობის რომელ ჯგუფს რა სჭირდება, რა ბიუკეტი აქვს მუნიციპალიტეტს და როგორ შეიძლება ადგილობრივი პრობლემები მაქსიმალურად მოგვარდეს. ზოგიერთი ადგილობრივი პრობლემის მოგვარებას რამდენიმე თვე ან წელი სჭირდება. ბიუკეტის დამგეგმავებმა ეს ნაწილი სწორად უნდა აუხსნან ადგილობრივ მოსახლეობას, ვინაიდან, როგორც უკვე ვთქვით, მუნიციპალიტეტის ბიუკეტი მცირეა, ხოლო ზოგიერთი ადგილობრივი საჭიროება საკმაოდ დიდ თანხებს მოითხოვს.

სიმულაციური ქალაქი ფლანგვეთი

ახალი მერის არჩევამდე ქალაქ „ფლანგვეთის“ ბიუჯეტი არ ითვალისწინებდა ნარჩენების მართვის ხარჯებს. ფინანსები კი ზოგჯერ არამიზნობრივად იხარჯებოდა და ინდივიდთა ვიწრო ჯგუფს არასამართლიანად ხმარდებოდა. სწორედ ამიტომ, მთელ ქალაქში საკმაოდ დიდი რაოდენობის ნაგვი დაგროვდა. მერის ახალ ინიციატივას, დაესუფთავებინათ ქალაქი, მოსახლეობამაც აუბა მხარი. საკრებულომ დაინახა, რომ საზოგადოებისთვის ეს საკითხი მნიშვნელოვანი იყო. ამიტომ გადაწყვიტა, რომ ბიუჯეტში ნარჩენების მართვისთვის 1 მილიონი ლარი გამოეყო. აღნიშნული თანხა მოხმარდა 100 ნაგვის ურნისა და 1 ნაგვის მანქანის შესყიდვასა და 1 ნაგვავსაყრელის მოწყობას. ასევე აღნიშნული თანხა მოხმარდა 4 ახალი თანამშრომლის სახელფასო ხარჯებსაც.

ყოველწლიურად ნარჩენების მართვის ბიუჯეტი ნელ-ნელა იზრდებოდა და ქალაქი „ფლანგვეთი“ მაღევე გახდა ქვეყნის ყველაზე სუფთა დასახლება. მართალია, იმ წელს ქალაქ „ფლანგვეთის“ მერიამ საახალწლოდ ახალი ნაძვის ხე ვეღარ შეისყიდა, თუმცა მოსახლეობა ძველითაც კმაყოფილი იყო.

კლასში სამსჯელო კითხვა

რატომ არის მნიშვნელოვანი მოქალაქეთა ჩართულობა ბიუჯეტის
დაგეგმვის, განხორციელებისა და მონიტორინგის პროცესში?

როგორ მოვიძეოთ საჯარო ინფორმაცია?

მუნიციპალიტეტის საქმიანობა გამჭვირვალეა და ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია მისთვის საინტერესო **საჯარო ინფორმაცია** გამოითხოვოს. ამ წესის ერთ-ერთი მიზანია, რომ მოქალაქეებმა შეძლონ მათ მიერ არჩეული მთავრობის **საქმიანობის მონიტორინგი**.

არის შემთხვევები, როდესაც ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები თავს იწონებენ სხვადასხვა პროექტისა თუ აქტივობის განხორციელებით. ინფორმაციის მოძიების შემდეგ კი აღმოჩნდება ხოლმე, რომ მცირე მასშტაბის პროექტი კოლონალური თანხები დაკდა და ა.შ. აქედან გამომდინარე, აქტიურ მოქალაქეს შეუძლია დასვას კითხვა - „ნეტა ყველაფერი წესრიგშია?“. შემდეგ გამოითხოვოს ინფორმაცია და ნათელი წარმოდგენა შეიქმნას მუნიციპალიტეტის საქმიანობის შესახებ.

ადგილობრივი ხელისუფლების საქმიანობის შესახებ ინფორმაციის მოძიება საკმაოდ მარტივი პროცესია. პირველ რიგში, უნდა ვიცოდეთ რა გვაინტერესებს. მაგალითად, რამდენი ლარი დაიხარჯა სოფლის სტადიონის რეაბილიტაციაზე ან რამდენი ავტომობილი ემსახურება მერიის თანამშრომლებს. შემდეგ კი შევდივართ ჩვენი მუნიციპალიტეტის ვებ-გვერდზე. შესვლისთანავე შეამჩნევთ ველს სახელად „**საჯარო ინფორმაცია**“, რომელშიც დეტალურად არის აღწერილი, თუ რა პროცედურების გავლაა საჭირო ინფორმაციის გამოსათხოვად.

მუნიციპალიტეტის
ვებ-გვერდზე შესვლა

განცხადების ფორმის
გადმოწერა და შევსება

მითითებულ ელ-ფოსტაზე
განცხადების გაგზავნა

ინფორმაციის მოძიება
და პასუხის მომზადება

10 სამუშაო დღეში
პასუხის მიღება

მუნიციპალიტეტებს ვებ-გვერდებზე უდევთ განცხადების ფორმა, რომელიც შეგვიძლია გადმოვწეროთ, შევავსოთ და ელექტრონულ ფოსტაზე გავუგზავნოთ. ელექტრონული ფოსტის მისამართიც იქვეა ხოლმე მითითებული. ინფორმაციის გამოთხოვა ადგილზე მისვლითა და განცხადების იდენტური ფორმის შევსებითაც არის შესაძლებელი. ამ შემთხვევაში საჭიროა, თან გვქონდეს პირადობის დამადასტურებელი მოწმობის ასლი.

როგორ მოვიძეთ საჭარო ინფორმაცია?

რა იწერება თავად განცხადებაში? აუცილებელია ითქვას, რომ ინფორმაციის გამოთხოვის განცხადების ფორმა საკმაოდ მარტივი შესავსებია და ამისთვის რამდენიმე წუთია საჭირო. მოქალაქემ უნდა შეავსოს შემდეგი ველები:

- სახელი და გვარი
- პირადი ნომერი
- მისამართი
- ტელეფონის ნომერი
- ინფორმაციის დასახელება, რომლის გამოთხოვაც სურს მოქალაქეს
- პირადი ელექტრონული ფოსტის მისამართი

განცხადების შაბლონში მოცემულია ძირითადი ტექსტი, რომელსაც ებმის მოქალაქის მოთხოვნა. ქვემოთ მოცემულ მაგალითში შაბლონი წარმოდგენილია შავად, ხოლო მოქალაქის პერსონალური მოთხოვნა იასამნისფრად.

“გთხოვთ, საქართველოს კანონის „საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი“ მე-40 მუხლის საფუძველზე, მოგვაწოდოთ ინფორმაცია **საბავშვო ბაღის რეაბილიტაციის ხარჯებთან დაკავშირებით.**”

საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი ადგილობრივ ხელისუფლებას ავალდებულებს, რომ მოქალაქეს წერილობით ან ელექტრონულად გადასცეს მოთხოვნილი ინფორმაცია. ამისთვის კი მას მხოლოდ 10 სამუშაო დღე აქვს. აღსანიშნავია, რომ ინფორმაციის გამოთხოვა სრულიად უფასოა. იმ შემთხვევაში თუ მოქალაქე რომელიმე დოკუმენტის ასლის გადაღებას მოისურვებს, მხოლოდ ამ შემთხვევაში მოუწევს ასლის გადაღების მოსაკრებლის გადახდა.

კლასში სამსჯელო კითხვა

რატომ აქვთ მოქალაქეებს საჭარო ინფორმაციის გამოთხოვის უფლება?

სიმულაციური ქალაქი ფლანგვეთი

ქალაქ „ფლანგვეთში“ ნარჩენების მართვის სისტემის შექმნა ყველაზე მეტად სკოლის მოსწავლეებს გაუხსარდათ. სკოლის შენობა მდინარის ნაპირზე მდებარეობს და მდინარეში თვითნებურად ჩაყრილ ნაგავსაყრელს გადაჰყურებდა. ხედი ხომ ძალიან ცუდი იყო, თუმცა ზაფხულში სუნი და ბუზები უფრო აწუხებდათ. მათ კითხვა დასვეს „ნუთუ ასეთი რთული იყო ნარჩენების მართვის სისტემის შექმნა, რომ ამდენი ხანი ვერ შევძელით?“. ამიტომ დაინტერესდნენ, გაეგოთ, თუ რა გააკეთა ახალმა მერმა. ერთ საღამოს რამდენიმე კლასელი შეიკრიბა და გადაწყვიტეს დეტალური ინფორმაცია გამოეთხოვათ მერიისგან. შევიდნენ მუნიციპალიტეტის საიტზე plangveti.gov.ge და მოძებნეს სექცია - „გამოითხოვე ინფორმაცია“. გადმოწერეს განცხადების ფორმის Word-ის დოკუმენტი და შევსება დაიწყეს.

საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე და პროაქტიულ გამოქვეყნებაზე პასუხისმგებელ პირს

მოქ. გიორგი ხიდეშელი

პ/ხ. XXXXXXXXXXXX

მცხ. ქალაქი თბილისი

ტელ./მობ.: +995 XXX XXX XXX

განცხადება

გთხოვთ, საქართველოს კანონის „საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი“ მე-40 მუხლის საფუძველზე, მოგვაწოდოთ ინფორმაცია 2021-2022 წლებში ნარჩენების მართვის სიტემის შექმნის მიზნით განხორციელებული თითოეული აქტივობის ხარჯების შესახებ.

გთხოვთ:

① მოთხოვნილი ინფორმაცია გადმოგვცეთ ქვემოთ მითითებულ ელ-ფოსტის მისამართზე
გადმოგზავნით XXXXXXXXX@gmail.com

2. მოთხოვნილი ინფორმაცია ჩაგვიწეროთ კომპაქტურ დისკზე. ასევე თანხმობას ვაცხადებთ, შესაბამისი თანხის მითითებით გადავისადოთ „საჯარო ინფორმაციის ასლის გადაღების მოსაკრებლის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული თანხის ოდენობა.

3. მოთხოვნილი ინფორმაცია ჩაგვიწეროთ ჩემ/ჩვენ მიერ წარმოდგენილ მეხსიერების ბარათზე/კომპაქტურ დისკზე;

4. მოთხოვნილი ინფორმაცია გამოგვიგზავნოთ წერილობითი ფორმით, ქსეროასლების სახით ან ამოვებული პრინტერზე. ასევე თანხმობას ვაცხადებთ, შესაბამისი თანხის მითითებით გადავისადოთ „საჯარო ინფორმაციის ასლის გადაღების მოსაკრებლის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული თანხის ოდენობა.

(მონიშნეთ თქვენთვის სასურველი ფორმა)

დაინტერესებული პირი
გიორგი ხიდეშელი

თარიღი
8 მაისი 2023

მოსწავლეებმა 5 დღეში ელექტრონულ ფოსტაზე წერილი მიიღეს, რომელზეც ყველა გამოთხოვილი ინფორმაცია იყო მიბმული. გახარებული მოსწავლეები დიდი სიხარულით შეუდგნენ დოკუმენტების კითხვას და ბევრი საინტერესო რამ აღმოაჩინეს კიდეც.

მუნიციპალური შესყიდვები

მუნიციპალური ბიუჯეტის ეფექტურად განკარგვის მიზნით, ზოგიერთ საქმიანობას ადგილობრივი ხელისუფლების ნაცვლად კერძო კომპანიები ასრულებენ. თუმცა, როგორ უნდა შეარჩიოს მუნიციპალიტეტმა კომპანია, რომელსაც დაავალებს გზის თუ სკვერის მშენებლობას ან საახალწლო ღონისძიების ორგანიზებას? სწორედ ამ დროს იწყება კონკურენცია კერძო კომპანიებს შორის. რომელი კომპანიაც მაღალი ხარისხის მომსახურებას ყველაზე მცირე ფასად შესთავაზებს მუნიციპალიტეტს, სწორედ ის გაიმარჯვებს კონკურსში ანუ **ტენდერში**. ტენდერი მომსახურების ან პროდუქციის შესყიდვის ერთ-ერთი ფორმაა.

მუნიციპალური ბიუჯეტის დაგეგმვის შემდეგ იწყება მისი განხორციელება ანუ დახარჯვა. ამ ხარჯის უმეტესი ნაწილი სწორედ ტენდერში გამარჯვებულ კომპანიებს ეძლევათ. რატომ არის ტენდერი საჭირო და უფრო სასარგებლო? წარმოიდგინეთ, ყველაფერს რომ მუნიციპალიტეტი ახორციელებდეს, რამდენად დიდი თანხის დახარჯვა დასჭირდებოდა. მაგალითად, გზის მშენებლობისთვის აუცილებელი იქნებოდა ისეთი სპეციალური ძვირადღირებული ტექნიკის ყიდვა, როგორებიცაა: ტრაქტორი, სატვირთო მანქანა, სატკეპნი მანქანა და სხვა. საბოლოო ჯამში, თითოეულ მუნიციპალიტეტში თავს მოიყრიდა ბევრნაირი ტექნიკა და რაღაც დროის შემდეგ მათი გამოყენება საჭირო აღარ იქნებოდა. ზოგიერთი ტექნიკა ან ინვენტარი იმაზე გაცილებით ძვირი ღირს, ვიდრე ის, რისთვისაც იყენებენ. სწორედ ამიტომ, რესურსების დაზოგვის მიზნით, მუნიციპალიტეტი შეარჩევს იმ კომპანიას, რომელსაც ეს ტექნიკა ან ინვენტარი უკვე აქვს.

ადგილობრივმა ხელისუფლებამ **სახელმწიფო შესყიდვების** განხორციელებისას, უნდა უზრუნველყოს: ბიუჯეტის გონივრული ხარჯვა, ჯანსაღი კონკურენციის განვითარება კომპანიებს შორის; შესყიდვების მონაწილეთა მიმართ სამართლიანი გარემოს შექმნა; შესყიდვების საჯაროობა და ტენდერების მიმართ საზოგადოების ნდობის ჩამოყალიბება, რათა კერძო სექტორმა დაბრკოლებების გარეშე მიიღოს მონაწილეობა მათში. ასევე, მნიშვნელოვანია, რომ კომპანიებს შეეძლოთ იმ საქმიანობის შესრულება, რისთვისაც ტენდერი გამოცხადდა. მაგალითად, მუნიციპალიტეტს სჭირდება სპორტული სკვერის გაკეთება, სილიკონის დასაფენებით, რკინის ღობეებით და მაყურებლის 50-მდე სკამით და გამოაცხადა ტენდერი. შესყიდვების პრინციპის მიხედვით, გაიმარჯვებს ის კომპანია, რომელიც ყველაზე ნაკლებ თანხად გააკეთებს ამ პროექტს, თუმცა, არსებობს რისკი, რომ გამარჯვებულმა კომპანიამ საქმე ვერ დაასრულოს და შეა გზაში მიატოვოს მშენებლობა. ამით ყველაზე მეტად ადგილობრივი მოსახლეობა დაბარალდება, რადგან სკვერი არ აშენდა, მათი თანხა კი დაიხარჯა. გარდა ამისა, საჭირო იქნება ტენდერის კვლავ გამოცხადება ანუ თანხის კიდევ დახარჯვა.

მუნიციპალური შესყიდვები

სწორედ ამისთვის არის საჭირო კომპანიების გამჭვირვალობაც და დაცვის მექანიზმების მოფიქრებაც, მაგალითად, გამარჯვების ერთ-ერთი კრიტერიუმი უნდა იყოს კომპანიის გამოცდილება. ასევე არსებობს რისკი, რომ პიროვნებამ, რომელიც პასუხისმგებელია ტენდერში მონაწილე კომპანიებიდან გამარჯვებულის შერჩევაში, გარკვეული ოდენობის ქრთამის სანაცვლოდ კონკრეტულ სუბიექტს გაამარჯვებინოს. კორუფციის ამ და სხვა გამოვლინებებს მომდევნო თავში განვიხილავთ. ხშირად ხდება ხოლმე, რომ გამარჯვებულ კომპანიას აქვს შესაძლებლობა და სურვილიც, რომ დროულად დასრულოს მუნიციპალიტეტის პროექტი. თუმცა, აღმოჩნდება, რომ მუნიციპალიტეტის სურვილი რაღაც კონკრეტული გაკეთებულიყო, კომპანიამ სხვაგვარად ან საერთოდ სხვა ადგილას გააკეთა, რადგან უბრალოდ ვერ გაიგო ტენდერის ზუსტი პირობები. სწორედ ამიტომ, აუცილებელია, რომ ტენდერი იყოს ზუსტი და მკაფიო, ხოლო მეორე მხრივ, სამოქალაქო საზოგადოება ან ადგილობრივი მოსახლეობა მუდმივად ადევნებდეს თვალყურს რა, სად და როგორ კეთდება. სწორედ ეს არის სამოქალაქო აუდიტის ერთ-ერთი მთავარი დანიშნულება.

ტენდერი

ტენდერი ქმნის კონკურენტულ გარემოს და საქმის შესრულების პასუხისმგებლობა ღირსეულ კანდიდატს ეკისრება

ტენდერი საჭაროა, გამჭვირვალეა და ხელმისაწვდომია ყველა დაინტერესებული მეწარმესთვის

ტენდერი ეკონომიკურია, რადგან ტენდერში გამარჯვების ერთ-ერთი წინაპირობა დაბალი ფასია

შეიძლება, ტენდერში არავინ მიიღოს მონაწილეობა და მერიამ ვერ შეიძლოს მოსახლეობისთვის მომსახურების შესყიდვა

შეიძლება, ტენდერში გამარჯვებულის გამოვლენა გაჭიანურდეს და ამ დროს რომელიმე პრობლემა რეაგირებას საჭიროებდეს

შეიძლება, ტენდერში დაბალი ფასის გამო გამარჯვებულმა კომპანიამ სხვებთან შედარებით ნაკლებად ხარისხიანი პროდუქტი შემოგვთავაზოს

მუნიციპალური შესყიდვები

თუმცა, რა ხდება თუ კონკრეტულ საქმიანობას მხოლოდ ერთი კომპანია ასრულებს, უცილესი შეიქმნა საგანგებო სიტუაცია ან სხვა სიტუაციები, როდესაც ტენდერის გამოცხადება არ არის მიზანშეწონილი? ამ დროს არსებობს **გამარტივებული შესყიდვის** წესი, რომელიც მუნიციპალიტეტს აძლევს შესაძლებლობას, ტენდერის ხანგრძლივი პროცედურების გარეშე, შეისყიდოს საქონელი ან მომსახურება. ერთ-ერთი მთავარი კრიტერიუმია, რომ შესყიდვა იყოს 5000 ლარზე ნაკლები. ეს პროცესი მუნიციპალიტეტს შესაძლებლობას აძლევს, რომ დროულად შეისყიდოს მომსახურება. ასევე, შესაძლებელია, რომ გამარტივებული შესყიდვის დროს უფრო მეტი რისკი გამოიკვეთოს კორუფციის მხრივ, ვინაიდან პროცესი, ტენდერისგან განსხვავებით, საჯაროდ ხელმისაწვდომი შეიძლება არ იყოს. ეს კი ნაწილობრივ ხელს უშლის მუნიციპალური ბიუჯეტის ხარჯვის აუდიტს და დაინტერესებული პირებისთვის ინფორმაციის მიწოდებას.

გამარტივებული შესყიდვა

გამარტივებული შესყიდვა კრიზისულ სიტუაციაში
დროული რეაგირების საშუალებას იძლევა

გამარტივებული შესყიდვა რომელიმე სერვისის ექსკლუზიურ
შემსრულებელთან თანამშრომლობას ამარტივებს

გამარტივებული შესყიდვა ტენდერისგან განსხვავებით
კონკურენტული არ არის

გამარტივებული შესყიდვის შემთხვევაში შეუძლებელია
მომწოდებლის მიერ შემოთავაზებული ფასის შემცირება
მოღაპარაკების საფუძველზე

გამარტივებული შესყიდვის პროცესში მაღალია
კორუფციის რისკი

კლასში სამსჯელო კითხვა

რა კრიტერიუმებს უნდა აკმაყოფილებდეს საჯარო შესყიდვა, რომ თავიდან
ავირიდოთ მუნიციპალური ბიუჯეტის არამართებული ხარჯვა?

სიმულაციური ქალაქი ფლანგვეთი

ქალაქ “ფლანგვეთის” მერიამ ნარჩენების მართვის სისტემის შექმნა ეტაპობრივად დაიწყო. ბიუკეტის დამტკიცების შემდეგ, დეტალურად გაიწერა ტენდერის პირობები. ქალაქის გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე შესყიდული ტექნიკა, ინვენტარი და ინფრასტრუქტურა გარემოს შესაბამისი უნდა ყოფილიყო. ბოლოს კი სამი ერთმანეთისგან დამოუკიდებელი ტენდერიც გამოცხადდა. თავდაპირველად მეწარმეების მხრიდან პასიურობა შეინიშნებოდა. პირველად გამოცხადებულ ტენდერებში მონაწილეობა არავინ მიიღო. ამიტომ, მერიამ ტენდერები მეორედ გამოაცხადა. ამჯერად ყველაფერმა კარგად ჩაიარა. ფლანგვეთმა შემდეგი სახის შესყიდვები განახორციელა:

ტენდერი I - ნაგვის ურნების შესყიდვა

ნაგვის ურნების მახასიათებლები:

- მეტალის და ცეცხლგამძლე
- მოძრავი ანუ გორგოლაჭებიანი
- მოძრავი თავსახურის მქონე
- ნაგვის მანქანაზე მოთავსებადი

რაოდენობა - 100 ერთეული

ტენდერი II - ნაგვის მანქანის შესყიდვა

ნაგვის მანქანის მახასიათებლები:

- მაღალი გამავლობის
- ახალი წლოვანების
- დიზელის ძრავები მომუშავე
- ნაგვის ურნების მცლელი

რაოდენობა - 1 ერთეული

ტენდერი III - ნაგავსაყრელის მოწყობა

ნაგავსაყრელის მახასიათებლები:

- ევროკავშირის სტანდარტის შესაფერისი
- შემოსაზღვრული ღობით
- აღჭურვილი თანამშრომელთა ოფისით
- აღჭურვილი სატვირთოს მიმღები პუნქტით

ხანგრძლივობა - 6 თვე

“ფლანგვეთის” მერიამ სამივე ტენდერი დროულად და ყველგვარი ხარვეზების გარეშე განახორციელა. შესაბამისად ქალაქში მაღევე დაიწყო ნარჩენების შეგროვება და სპეციალურად მოწყობილ ნაგავსაყრელზე გატანა.

კორუფცია

სიტყვა **კორუფცია** მომდინარეობს ლათინური სიტყვიდან “corruptus”, რაც ნიშნავს გაფუჭებას, დამახინჯებას. უმეტეს შემთხვევაში ეს ტერმინი გამოიყენება სხვადასხვა უკანონო ქმედებების აღსანიშნავად. მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობს საყოველთაო და ერთგვაროვანი დეფინიცია იმისა, თუ რას წარმოადგენს კორუფცია, ყველაზე ფართოდ გავრცელებული განმარტების თანახმად, **ამ ცნების ქვეშ მოიაზრება უფლებამოსილების, ძალაუფლების, თანამდებობის ან მასთან დაკავშირებული შესაძლებლობის არაკეთილსინდისიერად გამოყენება პირადი სარგებლის მიღების მიზნით.** კორუფცია არსებობს განსხვავებულ ფორმებში და მოიცავს სხვადასხვა ქმედებას, როგორებიცაა:

- მექრთამეობა -

სახელმწიფო მოხელის ან პოლიტიკოსის მხრიდან ფულის ან საჩუქრის უკანონო მიღება, ან თანამდებობის პირის მიერ გაწეული დახმარების სანაცვლოდ კერძო პირის მხრიდან ასევე ფულის ან საჩუქრის შეთავაზება. ეს დახმარება შეიძლება იყოს მატერიალური ან არამატერიალური.

- ნეპოტიზმი -

ოჯახის წევრების ან მეგობრების სასარგებლოდ ძალაუფლების არაკეთილსინდისიერად გამოყენება და სამუშაოს ან სხვა სარგებლის დაუმსახურებლად მიღება. ნეპოტიზმი მიუღებელია, რადგან სახელმწიფო ორგანოებში ამკვიდრებს არაპროფესიონალიზმს, საზოგადოებაში კი უსამართლობისა და უპერსპექტივობის გრძნობას, განსაკუთრებით, ახალგაზრდებში.

- ქონების მიტაცება -

თანამდებობის პირის მიერ ფულის, ქონების ან სხვა ღირებული ნივთების უკანონოდ მითვისება, სახელმწიფო მოხელესა და კერძო პირს ან კომპანიას შორის მოლაპარაკების ან გარიგების საფუძველზე, სახელმწიფო ბიუჯეტის მიტაცება.

- თაღლითობა -

თანამდებობის პირის მიერ სახელმწიფოს ან კერძო პირის შეგნებულად შეცდომაში შეყვანა ქონების მითვისების მიზნით. მაგალითად, მოხელე კონკრეტულ პირს ან კომპანიას, ფინანსური სარგებლის მიღების მიზნით, მოტყუებით პირდება ტენდერში გამარჯვებას.

კორუფცია

- გამომძალველობა -

ხელისუფლების წარმომადგენლის მუქარით, დაშინებით ან ძალის გამოყენებით პირის იძულება, გადასცეს მას ქონება, ინფორმაცია ან გაუწიოს გარკვეული სამსახური. გამომძალველობის ინსტრუმენტია პოლიტიკოსებისა და მოხელეების მიერ ადმინისტრაციული რესურსების (პოლიციის, პროკურატურის, სასამართლოს ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების) გამოყენება იმ მიზნით, რომ აიძულონ მესაკუთრეები, გააჩუქონ თავიანთი უძრავ-მოძრავი ქონება ან ბიზნესი.

ქვეყნის ყველა მოქალაქე და კერძო კომპანია იხდის სახელმწიფოს მიერ დადგენილ გადასახადებს, რითაც ივსება სახელმწიფო ბიუჯეტი. ამ ბიუჯეტიდან სახელმწიფო უხდის ხელფასებს საჯარო მოხელეებს, პოლიციელებს, სამხედროებს, საჯარო სკოლის მასწავლებლებს და საჯარო სექტორში დასაქმებულ სხვა პირებს. აგრეთვე ახორციელებს გზების და სამთავრობო შენობების მშენებლობასა და რემონტს, სამხედრო და სამოქალაქო საჭიროებებისათვის ყიდულობს ტექნიკასა და აღჭურვილობას. ამრიგად, სახელმწიფო ბიუჯეტი არის ხალხის ბიუჯეტი. ხალხი ირჩევს პარლამენტს, პრეზიდენტს და ადგილობრივ მთავრობას იმ იმედით, რომ არჩეული პოლიტიკოსები და მოხელეები ბიუჯეტს დახარჯავენ გონივრულად და ხალხის ინტერესების გათვალისწინებით. თუკი აღნიშნული პირები ბიუჯეტს განკარგავენ პირადი ინტერესებიდან გამომდინარე და კორუფცია იძენს ფართომასშტაბიან და სისტემურ სახეს, ეს უარყოფითად აისახება ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობაზე, გამოიწვევს სიღარიბეს, უთანასწორობას, უსამართლობას და საზოგადოებაში უნდობლობის გაღვივებას.

კლასში სამსჯელო კითხვა
რა ზიანს აყენებს კორუფცია
საზოგადოებას?

სიმულაციური ქაღაები ფლანგვეთი

სკოლის მოსწავლეებმა ნარჩენების მართვის სისტემის შექმნის შესახებ გამოთხოვილ ინფორმაციაში რამდენიმე საინტერესო დეტალი აღმოაჩინეს. მიუხედავად იმისა, რომ ახალმა მერმა თავიდანვე კარგი საქმეების კეთება დაიწყო, მაინც გაეხვია კორუფციაში.

ნარჩენების მართვისთვის მერიაში 4 ახალი თანამშრომელი დაასაქმეს. აქედან 2 მერის ახლო ნათესავი, ხოლო 1 მერის მოადგილის ბიძაშვილი აღმოჩნდა. მოსწავლეებმა **ნეპოტიზმის** ფაქტი მარტივად აღმოაჩინეს. ახალი თანამშრომლები მერისა და მისი მოადგილის მოგვარეები იყვნენ. სოციალურ მედიაში ერთობლივი სურათებიც კი უდევთ.

კამპანიისთვის „ნუ დაანაგვიანებ შენს ქალაქს“ ბიუჯეტიდან 40 000 ლარი იყო გამოყოფილი. მის ფარგლებში ჩატარდა კონცერტები, გამოიფინა ბანერები, მოეწყო ფლეშმობები და სხვა აქტივობები. კამპანია მართლაც საინტერესო იყო, თუმცა იგი შპს „ტაშთანდურ სტუდიომ“ განახორციელა. საზოგადოებისთვის ცნობილი იყო, რომ შპს „ტაშთანდურ სტუდიოს“ დირექტორი თითქმის ყველა ტენდერს იგებდა და ამისთვის ზოგჯერ არაკანონიერ ხერხებსაც იყენებდა. აღსანიშნავია, რომ ქალაქში ერთი ახალგაზრდული ორგანიზაცია ფუნქციონირებს, რომელიც პერიოდულად „ფლნაგვეთის“ საჭიროებებზე მცირე აქტივობებს ახორციელებს ხოლმე. მათი პროფესიონალიც და გამოცდილებაც კარგად შეეფერებოდა ამ საქმიანობას. თუმცა მერიამ კამპანიისთვის საჭირო რამდენიმე სერვისი გამარტივებული შესყიდვით მიიღო შპს „ტაშთანდურ სტუდიოსგან“. მოგვიანებით აღნიშნული კომპანიის დირექტორმა მერს საჩუქრად 5000-ლარიანი სამოგზაურო პაკეტი აჩუქა და ამ ყველაფრით სოციალურ ქსელებშიც მოიწონა თავი. მოსწავლეებმა მომენტალურად ამოიცნეს მაღალჩინოსნის **მოქრთამვის** ფაქტი.

როგორ ჩავატაროთ სამოქალაქო აუდიტი?

სამოქალაქო აუდიტის ჩატარების პროცესი რამდენიმე საფეხურისგან შეგდება. პირველ რიგში უნდა განვსაზღვროთ, თუ რის შემოწმებას ვაპირებთ. მაგალითად, **მუნიციპალური სერვისების** მიწოდების, ადგილობრივი ხელისუფლების რომელიმე პროექტის თუ ზოგადად მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციული საქმიანობის. შესაძლოა, ისეთმა საკითხმაც დაგვაინტერესოს, რომელიც ზემოთ ჩამოთვლილ სამ ჯგუფში ვერ ხვდება, რაც სრულებითაც არ წარმოადგენს პრობლემას.

სამოქალაქო აუდიტის მეორე საფეხური იმ **ინდიკატორების** მოთვიქრებას ეთმობა, რომლებსაც დავაკვირდებით და ვიტყვით, ადგილობრივი ხელისუფლება კარგად მუშაობს თუ ცუდად. მათი განსაზღვრის პროცესში სასურველია **საერთაშორისო გამოცდილების** გამოყენებაც, რისთვისაც აუცილებელია ინტერნეტში არსებული წყაროების მიმოხილვა. ინდიკატორთა რაოდენობა დამოკიდებულია შესასწავლი საკითხის რაობაზე. ძირითადი ინდიკატორები, **სამოქალაქო აუდიტის ჩატარების გეგმაშია** მოცემული.

მესამე საფეხურზე მუნიციპალიტეტისგან სამოქალაქო აუდიტის ჩასატარებლად საჭირო ინფორმაცია უნდა გამოვითხოვოთ. შესაძლოა, მიღებული ინფორმაციის შემდეგ, ინდიკატორთა რაოდენობა კიდევ გაიზარდოს ან/და დამატებითი ინფორმაციის გამოთხოვა გახდეს საჭირო.

სამოქალაქო აუდიტის მეოთხე საფეხური წარმოადგენს ყველაზე მნიშვნელოვან კომპონენტს. გამოთხოვილი ინფორმაცია ლოგიკურად უნდა გავაანალიზოთ წინასწარ განსაზღვრული ინდიკატორების მიხედვით. ამისთვის კი აუცილებელია ინდიკატორებზე დაყრდნობით დავსვათ კითხვები, გამოთხოვილ ინფორმაციაზე დაყრდნობით გავცეთ პასუხები, ინდივიდუალური მოკვლევის საფუძველზე შევამოწმოთ ადგილობრივი ხელისუფლების ქმედება და გამოვიტანოთ დასკვნა.

სამოქალაქო აუდიტის ბოლო საფეხური კი მიღებული დასკვნების გავრცელებაა. კონკრეტული ინდივიდის ან ინდივიდთა ჯგუფის მიგნებები გაუჟღერებელი არ უნდა დარჩეს. საზოგადოებამ უნდა იცოდეს, მისი ხელისუფლება რამდენად ეფექტურად ფუნქციონირებს. თუ მისი საქმიანობა აცდენილია ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესებს, მიღრეკილია თანხების არამიზნობრივი ხარჯვისკენ, ჩართულია კორუფციულ გარიგებებში და ასე შემდეგ, მაშინ აუცილებელია, საზოგადოება ინფორმირებული იყოს, რათა დროულად აღკვეთოს მსგავსი ქმედებები.

როგორ ჩავატაროთ სამოქალაქო აუდიტი?

ნაბიჯი 1 - ინდიკატორის შემუშავება და კითხვის დასმა
რა თანხა დაიხარჯა ინფრასტრუქტურული პროექტის განხორციელებაზე?

ნაბიჯი 2 - ინფორმაციის გამოთხოვა და კითხვაზე პასუხის გაცემა
ინფრასტრუქტურულ პროექტზე ბიუჯეტიდან დაიხარჯა 1 200 000 ლარი

ნაბიჯი 3 - ინდივიდუალური კვლევის ჩატარება
პროექტის განსახორციელებლად საჭირო იყო მაქსიმუმ 800 000 ლარი

ნაბიჯი 4 - ფაქტებზე დაყრდნობით დასკვნის გამოტანა
საბიუჯეტო სახსრები აღნიშნულ პროექტზე არამიზნობრივად დაიხარჯა

კლასში სამსჯელო კითხვა
რა არის სამოქალაქო აუდიტის
მთავარი მიზანი?

როგორ ჩავატაროთ სამოქალაქო აუდიტი?

სამოქალაქო აუდიტის ჩატარების გეგმა

ნაწილი 1

- 1.1 მუნიციპალური პროექტის ან პროგრამის **დასახელება**
- 1.2 მუნიციპალური პროექტის ან პროგრამის **დეტალური აღწერა**
- 1.3 მუნიციპალური პროექტის ან პროგრამის **ბიუჯეტის მოკლე მიმოხილვა**
- 1.4 მუნიციპალურ პროექტთან ან პროგრამასთან **დაკავშირებული პრობლემის აღწერა**

ნაწილი 2

- 2.1 მუნიციპალური პროექტის ან პროგრამის **საჭიროება**
- 2.2 მუნიციპალური პროექტის ან პროგრამის **განხორციელების მეთოდების ეფექტიანობა**
- 2.3 მუნიციპალური პროექტის ან პროგრამის **განხორციელების პროცესში არსებული ინტერესთა კონფლიქტები ან გამოწვევები**
- 2.4 მუნიციპალური პროექტის ან პროგრამის **მიზნების შესაბამისობა განმახორციელებელი უწყების მიზნებთან**

ნაწილი 3

- 3.1 მუნიციპალური პროექტის ან პროგრამის **ბიუჯეტის შესაბამისობა პროექტის ან პროგრამის მიზნებთან**
- 3.2 მუნიციპალური პროექტის ან პროგრამის **ფარგლებში გამოცხადებული შესყიდვების შეფასება**
- 3.3 მუნიციპალური პროექტის ან პროგრამის **ბიუჯეტის ხარჯების შეფასება**
- 3.4 პროექტის ან პროგრამის განხორციელების **პროცესში ბიუჯეტში შეტანილი ცვლილებების მიზნობრიობა და მიზანშეწონილობა**

ნაწილი 4

- 4.1 სამოქალაქო აუდიტის დასკვნა და რეკომენდაციები

მოსწავლეებმა გადაწყვიტეს, საკითხით უფრო დაინტერესებულიყვნენ და მათ ხელთარსებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით ქალაქ „ფლანგვეთის“ ნარჩენების მართვის სისტემის სამოქალაქო აუდიტი ჩაეტარებინათ. მათ ჯამში 4 ძირითადი აქტივობა შეაფასეს.

აქტივობა 1 - 100 ნაგვის ურნის შესყიდვა

სტუდენტებს ეჭვი შეეპარათ, თუ რამდენად სწორად იყო განსაზღვრული ნაგვის ურნების რაოდენობა. ქალაქი „ფლანგვეთი“, ერთი მთავარი გზისა და 15 უბნისგან (მცირე გზის გარშემო არსებული დასახლება) შედგება. თითოეულ უბანში 3 ურნაზე მეტი საჭირო არ არის. მთავარ გზაზე კი მაქსიმუმ 10 ურნა შეიძლება განთავსდეს. რეზერვში 5 ურნა კი სავსებით საკმარისია. ჯამში 60 ურნაა საჭირო.

მერიამ გადაწყვიტა, რომ 100 ურნა შეესყიდა. ერთი ურნის საბაზრო ფასი 1000 ლარია. საჭიროზე 40 ურნით მეტის შესყიდვა ბიუჯეტიდან დამატებით 40 000 ლარის დახარჯვას გულისხმობს. ამ ფასად კი სხვა მცირე მასშტაბის პროექტის განხორციელებაც იქნებოდა შესაძლებელი. ამ კომპონენტში მერიამ ცალსახად ვერ მოახერხა ნაგვის ურნების რაოდენობის რაციონალურად შეფასება და ბიუჯეტის არამიზნობრივი ხარჯვის პრობლემას წააწყდა.

აქტივობა 2 - 1 ნაგვის მანქანის შეძენა

ნაგვის მანქანის შეძენის პირობებში მერიის წარმომადგენლებს გამორჩათ ისეთი კრიტერიუმის ჩაწერა, როგორიცაა - ნაგვის ურნის ავტომატურად აწევისა და გაცლის ფუნქცია. შესაბამისად ტენდერის პირობებით შეისყიდეს ისეთი ნაგვის მანქანა, რომელიც მცირე ურნების გაცლაზეა სპეციალიზებული და სულ მცირე 2 თანამშრომელს საჭიროებს.

მერიამ აღნიშნული პრობლემის მოსავარებლად მეორე ტენდერი გამოაცხადა, უკვე დაბეჭდებული პირობებით და 1 თვის დაგვიანებით შეძლო შესაბამისი ნაგვის მანქანის შესყიდვა. ეს შეცდომა კი მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტს 300 000 ლარი დაუკდა. ამ კომპონენტში აშკარად სახეზეა სამსახურეობრივი გულგრილობა და რესურსების არამიზნობრივი ხარჯვა.

აქტივობა 3 - ნაგავსაყრელის მოწყობა

უნდა აღინიშნოს, რომ ნაგავსაყრელის მოწყობაზე გამოცხადებული ტენდერი ყველა წესის დაცვით განხორციელდა და პროექტიც წარმატებით დასრულდა. ხარჯვით ნაწილშიც ვერ აღმოაჩინეს რაიმე დარღვევა. ერთი შეხედვით ყველაფერი იდეალურად იყო. თუმცა უცრად ერთმა მოსწავლემ იკითხა - სად ააშენეს ეს ნაგავსაყრელი? ინფორმაციის მოძიების შემდეგ აღმოჩნდა, რომ მუნიციპალიტეტმა ნაგავსაყრელისთვის ისეთი ადგილი შეარჩია, რომელიც ხშირად იტბორება ხოლმე მდინარის ადიდებისას, რაც სრულიად გაუმართლებელი გადაწყვეტილება იყო, რადგან მავთულის ღობის პირობებში, შეგროვებული ნარჩენები ისევ მდინარეში შეიძლება აღმოჩნდეს. მოცემულ კომპონენტში სახეზეა არარაციონალური გადაწყვეტილების მიღების მაგალითი.

აქტივობა 4 - კამპანიის ჩატარება

კამპანიის ჩატარების ნაწილში სტუდენტებმა ინფორმაციის გამოთხოვისთანავე აღმოაჩინეს კორუფციული სქემა (იხ. თავი - რა არის კორუფცია).

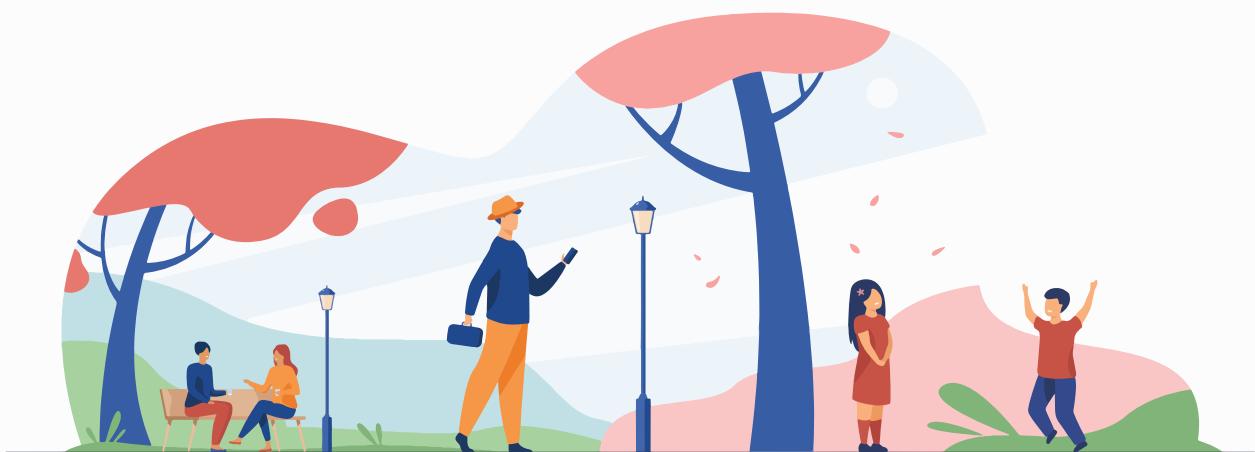
აქტივობა 5 - ოთხი თანამშრომლის დასაქმება

ამ კომპონენტშიც სტუდენტებმა ნეპოტიზმის ფაქტები გამოავლინეს (იხ. თავი - რა არის კორუფცია).

მთლიანობაში მერიისა და საკრებულოს გადაწყვეტილება ქალაქ „ფლანგვეთში“ შეექმნათ ნარჩენების მართვის სისტემა, უდავოდ სასარგებლო იყო ადგილობრივი მოსახლეობისთვის, თუმცა იგი მთელი რიგი ხარვეზების ფონზე წარიმართა. სამოქალაქო აუდიტმა ისეთ პრობლემებს ახადა ფარდა, როგორებიცაა: ბიუჯეტის არამიზნობრივი ხარჯვა, სამსახურეობრივი გულგრილობა ან არაპროფესიონალიზმი, არარაციონალური დაგეგმარება და მენეჯმენტი, კორუფცია და ნეპოტიზმი. ეს ყველაფერი კი სკოლის მოსწავლეებმა სულ რამდენიმე დღეში დაადგინეს.

შეჯამება

სახელმძღვანელოს დასასრულს ერთი მეტად მნიშვნელოვანი დასკვნა შეგვიძლია გამოვიტანოთ. პრობლემების გადაჭრაზე ორიენტირებული და ენერგიული ადგილობრივი ხელისუფლებაც კი შეიძლება უშვებდეს შეცდომებს. ამიტომ ჩვენი ვალია მუდმივად ვაკონტროლოთ მუნიციპალიტეტის საქმიანობა და არ მივცეთ მას საშუალება არასწორად ფლანგოს ჩვენი კეთილდღეობისთვის საჭირო რესურსები. ძლიერ და ბედნიერ საზოგადოებას აქტიური მოქალაქეები აშენებენ და თითოეული ჩვენგანი სწორედ რომ ასეთი უნდა იყოს. ჩვენი სოფლისა თუ ქალაქის პრობლემები გულთან ახლოს უნდა მივიტანოთ და მათ გადაჭრაზეც ვიზრუნოთ. ნაბიჯ-ნაბიჯ კი ის გარემო, რომელშიც ვცხოვრობთ უფრო ლამაზი, სასიამოვნო და კომფორტული გახდება. და ისე ცნობისთვის ადრე ქალაქ „ფლანგვეთს“ სახელად „ბრწყინვალეთი“ ერქვა.

სამოქალაქო კუდიფი
სახელმძღვანელო

თბილისი
2023

